

Тема. Стилiстичне використання багатозначних слiв i омонiмiв, синонiмiв, антонiмiв i паронiмiв

Урок 42

Слово може мати кілька лексичних значень. Таке явище називають *багатозначністю*, або *полісемією*.

Багатозначні слова надають мові образності, виразності, гнучкості, розширюють її синонімічні можливості.

**Розрізняють пряме та переносне значення
слова.**

**Пряме – основне, головне, первинне значення
слова.**

**Переносне – вторинне, виникло шляхом
перенесення назви з одного явища дійсності
на інше за подібністю їхніх ознак.**

**Полісемія має великі
стилістичні можливості
особливо у художньому
та публіцистичному
стилях.**

Омоніми – це слова, однакові за звучанням, але різні за лексичним значенням (бал – оцінка успішності; бал – танцювальний вечір)

Омоніми, у яких звуковий склад збігається в усіх граматичних формах, називають абсолютними (повними), вони завжди є словами однієї частини мови. Наприклад: бал – вечір з танцями і бал – цифрова оцінка успішності.

Існують омоніми неповні. До неповних омонімів відносять:

- слова різних частин мови, які збігаються за звучанням тільки в окремих граматичних формах три (числівник) – три (дієслово)**
- однакові за вимовою, проте різні за значенням і написанням слова (або окреме слово і поєднання двох слів) лев – Лев; зашию – за шию;**
- однакові за написанням, але різні за лексичним значенням слова, які у вимові різняться наголосом дорога – дорога; музика – музика; атлас – атлас;**

Однакові за звучанням, проте відмінні (або частково відмінні) за лексичним значенням та вживанням слова двох різних мов називають міжмовними омонімами. Наприклад: укр. пильний (уважний) – рос. пыльный (укритий пилом), укр.

Пароніми— слова, подібні за звучанням, але різні за значенням.

Наприклад: *абонемент* (документ, що дає право на користування) — *абонент* (той, хто користується абонементом); *економний* (ощадливий) — *економічний* (стосується економіки).

Пароніми можуть бути:

- синонімами: *капля — крапля, тяжкий — важкий;*
- антонімами: *емігрант — іммігрант, прогрес — регрес;*
- однокореневими словами: *музичний — музикальний, організаційний — організований;*
- близькими за звуковим складом словами: *ефект — афект, чисельний — численний.*

У текстах художнього й публіцистичного стилів, в усному розмовному мовленні пароніми вживають для створення гумористичного ефекту, який досягається через гру слів: *Боріться або не беріться* (Л. Костенко).

У науковому та офіційно-діловому стилях пароніми є стилістично нейтральними. Незначна різниця у вимові паронімів призводить до помилок, зокрема до сплутування слів. Щоб таких помилок не траплялося, слід уточнювати значення слова, звертаючись до словників.

Синоніми— слова, різні за звучанням і написанням, але однакові або близькі за значенням. *Наприклад: небокрай, горизонт, виднокруг, крайнебо, небосхил, обрій, овид.*

Синоніми, які обмежені сферою вживання і належать до конкретних стилів, називають стилістичними. Так, у синонімічному ряді *говорити, балакати, ректи, гарчати, гавкати* перше слово стилістично нейтральне, друге — розмовне, третє — застаріле, урочисте, четверте — розмовне з відтінком зневаги, останнє — вульгарне, ужите стосовно людини, яку зневажають.

Синоніми вживають для якнайточнішого висловлення думки в певному контексті:

- у текстах наукового стилю їх використовують для урізноманітнення викладу, уточнення, уникнення повторів;
- в офіційно-діловому стилі застосовують для пояснення та деталізації думок;
- у публіцистичному й особливо в художньому стилях синоніми передають емоційно-експресивні відтінки значень і оцінок.

Антоніми (гр. anti — проти, опута — ім'я) — слова з протилежним лексичним значенням: *початок — кінець, високий — низький, рано — пізно.*

Антоніми є словами однієї частини мови.

Як стилістичний засіб антоніми широко вживають у публіцистичному та художньому стилях, увиразнюючи думку створенням протиставлення понять, предметів, явищ.

У текстах офіційно-ділового та наукового стилів антонімів небагато, здебільшого антонімічні пари утворюють терміни:
*припливи — відпливи, циклон — антициклон,
дедукція — індукція.*

Домашнє завдання

Вивчити § 45

Виконати Впр. 7

Фото конспектів уроку присилати на електронну пошту irinanikolaevna1977@ukr.net

